

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

2. De Inuentione. Nutrix inuentionis, eruditio: & eruditæ debent esse
Orationes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

DE INVENTIONE.

Nutrix inventionis, eruditio, & an eruditæ debeant esse orationes.

CAPVT II.

PRImus fons inuentionis est eruditio varia, ex qua omnem eloquentiam crescere, fo-

Varia eru- ditio nutrit eloquentia.

Plutar in Iside, & Osiride.

Quintii. l. 3. c. 10.

Cic. l. 1. de oratore.

Omnes in- genia artis necessaria eloquenti-

An doctæ orationes esse debeant.

voluptatem, vt quiescere nullo modo possunt, putantq; se ipsam auribus audiri ab omnibus, quo feruoris impetu dicant: Partim etiã cõtingit doctis, sed confusis plerumq; & morosis hominibus, qui nunquam sibi satisfaciunt, nisi quicquid mente conceperint, id totum in turbæ circumstantis aures effuderint.

Hoc egiu tribuit Seneca Cassio Seneca, l. 3. contr. in prof.

Magnum proculdubio vitium, & haud scio an vllum sit in oratore, quod magis auditorum animos deterreat: Paucos admodu inuenias, de quibus illud dicatur, Timebant ne desineret, et si illi prima, aut altera concione, vbi nouitas auditorum mentibus quodammodo lenocinatur, placuerint, tamen si pergant, sicut onerosi: aded etiam speciosi sermonis immodica prolixitas fastidijs adhzret.

Sed ed imprudentiores sunt, qui siue in pœsi, siue in orationibus, siue in concionibus, cũ trita, communia, & frigida penè dicat omnia, hanc tamen verborum luxuriam profundunt, nec bene monentibus obtemperant, modò dicendi titillans quoddam desiderium expleant. O graue cacothetis. & apud occupatas aures odiosum! Audiant tandem illud D. Gregorij Nazianzeni dictum, Κενυθ πάλον προς τους κη Adige equum ad metam Argumentum sequere, ad rem veni, quorsam tot loci communes? quo spectant tot pareta? quo tot historiz? tot testimonia: Verum hæc pulchra sunt. Esto, sed non erat hic locus. scis simularum cupressum. Peribit igitur mihi labor irritus? Ita ne auditorum aures pereant. Sed speciosum est ad doctrinam multa dicere. Erras. nunquam illud Callimachi legisti, magnum liber, magnum malum: nunquam Demosthenis illam vocem auream audisti, οὐ το μέγα εἶ. ἀλλ' ὁ τοῦ μέγα. Non quod magnum est, bene est: sed quod bene est, magnum est.

Sapient in libro memoratur Persius vno, Quam leui in tota Marsus Amazonide.

Magna prudentia est manum de tabula oportune, & loco deponere.

Ne igitur haud leuis trahatur error ex limite, serio considerandum est, initio quid veniat in discepationem, quid sit attributum, quale subiectum: an sit infinita quaestio, an finita, an simplex, an comparata, cuius generis sit, & status, an finitionis an qualitatis, an coniectura? Quæ omnia, vbi perspecta fuerint, & sensu, intelligentiaque distincta, tum demum in destinatũ scopum omnia argumenta erunt dirigenda, ac primum ab inuentione incipiendum.

Επιφύλλιδες ταῦτ' ἔστι, καὶ σωμύματα: quid aliud erit, quàm loquẽtia puerilis? quam arbor foliorum luxurie vestita, sed fructus expers; quàm arena (vt aiebat ille) sine calce. Bene igitur oratori futuro, necessariam esse multarum artium scientiam iudicat Fabius Quintilianus.

Bene M. Tullius (sic sentio neminem in oratorum numero habendum, qui non sit omnibus ijs artibus, quæ sunt libero dignè perpolitus, quibus ipsis, si in dicendo nõ vtitur, tamen apparet, atque extat, vtrum simus earum rudes, an didicerimus. Vt qui pila ludunt, non vtuntur in ipsa lusione artificio proprio palestra: sed indicat ipse motus, didicerintne palastram, an nesciant: & qui aliquid fingunt, etsi tum pictura non vtuntur, tamen vtrum sciant pingere, an nesciant, non obscurum est: sic in orationibus hisce ipsis iudiciorum, concionum, Senatus, etiam si propria cetera non adhibentur artes, tamen facilè declaratur, vtrum is qui dicat, tantummodò in hoc declamatorio sit opere iactatus, an ad dicendum omnibus ingenis artibus accesserit.) Qui locus sane eximius est ad dissoluendam controuersiam, quam nunc agitari inter multos video: vtrum d. Clam esset oporteat orationem: de quo varias, & discrepantes audiuimus sententias.

Alij, quasi eruditioni liberaliori bellum indixerint, toti sunt in structura, & compositione verborum: ex quo illud equidem assequuntur, vt comptè, & fluidè dicant, rerum autem succum, & opulentiam nullam habeant: idque certis tuentur addicti rationibus, quod eruditio, & eloquentiæ facultates sint inter se distinctæ.

in orationibus vero eloquentiam, no doctrinam profiteantur: neque summorum oratorum, ut Demosthenis, & Ciceronis orationes, hoc inanis doctrinae fuso, (ut appellant) sunt ornatae.

Alij doctum rati esse Oratorem oportere: historijs, & testimonijs orationes sine vilo discrimine referunt, & in dictione inertes, hoc vnum curant, ut variam doctrinae suppellectilem explicent. Qui profecto videntur omnes a vera, germanaque oratoriae facultatis ratione aberrare. Nam, qui omnem doctrinam fugiunt, licet orationis structura, & omni verborum expositione sint excellētes, necesse est eum magno auditorum tædio audiri, & ab optimi oratoris maiestate longius abesse: Qui vero solis antiquarijs rebus, eruditioni, variaeque doctrinae inhiant, spiritus elidunt eloquentiae. Adhibenda est in eo, sicut in cæteris rebus temperies, & quid res, quid locus, quid aures, aut patiantur, aut expectent, considerandū est.

Temporis eruditionis

Quartū dicendum est in concione, in iudicijs, in senatu, de re civili, & negotiosa: cum Hannibal est ad portas, cum de fœdere Pyrrhi agitur, cum squallet reus: Putidum est hic ad doctrinae ostentationem in parengis ludere, & necessaria negligere: penè vitium est eruditionem profiteri: itaque, & prudentes oratores, etiam si doctrinam adhibeant, nonnunquam tamen ea dexteritate faciunt, ut illud, quod dicunt, sponte sua insinere non quæsitum esse videatur, tot condimentis deinde leniunt, atque aspergunt, ut popularibus etiam auribus reddant familiare. M. Tullius in Miloniana, amplissimam illam, & grauisimam de providentia diuina disputationem attingit eo loco, quem alio in libro commemorati. Non affectu hic diuersas Philosophorum de eate sententias, abstrusasque rationes, & argutias, sed rom dumtaxat proponit, & graui similitudine illustrat, cauet autem pluribus disquirere, ne forū in academiam videatur commutare. Pro Murena vero Stoicæ sectæ capita perstringit, & exagitat: sed qua industria? qua urbanitate? Ita planè hæc tractat, ut videatur non ignorare, imo plenissimè scire, sed ratione fori, & iudicij plurimè consulēdè minimè dicere. Is est igitur in istius generis orationibus doctrinae modus.

Quomodo in epidiatio genere.

At verò, si extra fori, & iudicij negotiosa, aut certè reatus, & squaloris subfœlia, habēda sit oratio, in qua eruditio expectatur, speratur delectatio, & non modo fructus ani-

morum, sed etiam suauitas elocutionis requiritur, quales sunt, quæ olim magni nominis Sophistis habebantur, & nunc etiam in scholis Rhetorum haberi possunt. Quis non videret hic adhibendam esse eruditionis luculentam vbertatem: cum verbis tantum, grauium personarum aures non pascantur, sed magnis rebus innutiantur? Qui Demosthenis, & Ciceronis orationes, ad hanc sententiam peiimendam afferunt, plumbeo gladio tam iugulare conantur, nulloque rationis fundamento impugnant, vel Ciceronis ipsius iudicio, qui hæc orationum genera, quæ illi confundunt, explicatissimè distinxit. Neque verò, cum eruditio nem adhibendam dico, eos imitari velim, qui scholia, & farragines orationum loco scribunt. Volo eruditas rationes, ex omni scientia petitas, volo historias, & effata, & leg. s. & similitudines, sed ea lege, ut istis illustretur, non tota oblinatur oratio, ut hæc digerantur, non inferantur, ut ordine, ut loco disponantur, ut figuris dictionum vestiantur, ut omnium florum varietate, ut affectibus, ut copiosa suauitate respergantur.

Cicero in orat. epidiaticis orationes aperte, & palam omni varietate expositi ostendit.

Primus fons inuentionis historia.

C A P V T III.

Occurrit primū historia, quæ ad orationem alendam, & firmis veluti adminiculis sustentandam plurimum valet. Nec is a vero aberrat, qui eam veluti eloquentie horreum quoddam nominat. Est eius certè vis admirabilis, ex qua efficitur, (quod ait D. Gregorius Nazianzeus) ut vnus hominis mens, ex omnium mentium, & sæculorum perfectione, in vnum sapientiae aceruum coalescere videatur. Quid diuinius, quam omnia nosse, quam distinctissimas regiones velocissimi sideris more iustrare? quam omnium ætatum memoria, res gestas, facta, exempla perconsere, quam imperiorum status, ortus, progressus, vicissitudines, decus, exitus vno mentis aspectu contemplari? Quid illustrius, quam regendi, militandi que disciplinam, clarissimarum virtutum effigies, in vnam veluti tabulam congestas inspicere, præterita cum presentibus comparare, alieno damno sapere, salutaria inde præcepta ad omnem vitæ culturam decerpere.

D. Greg. Naz. in oratione ad Nibulium.

Aeschyl. Epist. i. 111.

Ἡς τα κεννα βλασανει βαλεματα,

Nec